

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.11(157).18
УДК 373.3/5.015.31:[355.01:172.15] (477)

Касіч Н. П.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичного виховання та спорту
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ
Кривенда В. С.
старший викладач кафедри теорії оздоровлення і спорту Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Мішаровський Р. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри футболу
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ
Журавльов С. О.
старший викладач кафедри теорії оздоровлення і спорту Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Галай М.Д.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри футболу
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ
Хоружева Л. Є.
старший викладач кафедри української та іноземних мов
Національного університету фізичного виховання та спорту України, м. Київ

МЕТОДИКА ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається методика військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності. Зазначено про актуальність обраного дослідження, яка зумовлена потребою суспільства у відповідальній, впевненій у собі, рішучій, фізично підготовленій особистості, яка здатна розуміти й усвідомлювати свою роль у житті народу, держави, Батьківщини та бути готова до її захисту. Нами уточнено методичку військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у фізкультурно-оздоровчій діяльності, що передбачає поєднання дієвих змісту, форм, педагогічних умов з урахуванням розроблених критеріїв та показників досліджуваного феномену.

Методика передбачала реалізацію ефективних педагогічних умов, а саме: впровадження дієвих змісту, форм і методів з метою виховання в здобувачі вищої освіти мотивації до військово-прикладної підготовки та готовності до строкової військової служби в Збройних Силах України; залучення здобувачів вищої освіти до організації та проведення змагань з різних видів фізкультурно-оздоровчої та військово-прикладної підготовки на основі створення ситуацій успіху; забезпечення комплексної роботи з викладачами та тренерами щодо військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Визначено наступний зміст військово-патріотичної діяльності: військово-спортивні ігри та командні змагання, п'ятиборство, кульова стрільба, заняття спортивно-ігровою діяльністю, фізична та військово-тактична підготовка. Військово-прикладними видами спорту (подолання перешкод, багатоборство, стрільба по мішенях, орієнтування на місцевості, плавання в обмундированні та ін.). Традиційні фізкультурно-оздоровчі заходи (легка атлетика, спортивні ігри та інші).

Процес військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у фізкультурно-оздоровчій діяльності побудований на основі методологічних та психолого-педагогічних концепцій: особистісно-орієнтованого виховання, особистісно-розвивального навчання та інших; принципів: доступності, наочності, системності, суб'єкт-суб'єктної взаємодії та інших.

Ключові слова: методика, військово-патріотичне виховання, здобувачі вищої освіти, фізкультурно-оздоровча діяльність, багатоборства.

Kasich N.P., Kryvenda V.S., Misharovskiy R.M., Shuravlyov S.O., Halai M.D., Khoruzheva L.E. Methodology of military-patriotic education of higher education students in the process of physical culture and health activities. The article examines the methodology of military-patriotic education of higher education students in the process of physical culture and health-related activities. The relevance of the selected research is indicated, which is determined by society's need for a responsible, self-confident, determined, physically fit individual who is able to understand and realize his role in the life of the people, the state, the Motherland and be ready to protect it. We specified the methodology of military-patriotic education of higher education students in physical culture and health activities, which involves a combination of effective content, forms, and pedagogical conditions, taking into account the developed criteria and indicators of the studied phenomenon. The methodology provided for the implementation of effective pedagogical conditions, namely: the introduction of effective content, forms and methods with the aim of instilling in students of higher education motivation for applied military training and readiness for conscript military service in the Armed Forces of Ukraine; involvement of higher education students in the organization and holding of competitions in various types of physical and recreational and military applied training based on the creation of success situations; ensuring comprehensive work with teachers and trainers regarding the military-patriotic upbringing of higher

education students in the process of physical culture and health activities. The following content of military-patriotic activity is defined: military-sports games and team competitions, pentathlon, shooting, sports and game activities, physical and military-tactical training. Military-applied sports (overcoming obstacles, all-around, target shooting, terrain orientation, swimming in uniform, etc.). Traditional physical culture and health activities (athletics, sports games and others). The process of military-patriotic education of students of higher education in physical culture and health activities is built on the basis of methodological and psychological-pedagogical concepts: personal-oriented education, personal-developmental training and others; principles: accessibility, clarity, systematicity, subject-subject interaction and others.

Key words: methodology, military-patriotic education, students of higher education, physical culture and health activities, all-around.

Постановка проблеми. Актуальність обраного дослідження зумовлена потребою суспільства у відповідальній, впевненій у собі, рішучій, фізично підготовленій особистості, яка здатна розуміти й усвідомлювати свою роль у житті народу, держави, Батьківщини та бути готова до її захисту. Враховуючи збройну агресію росії проти України, стає необхідною проблема підвищення ефективності військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Військово-патріотичне виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності передбачає її впровадження в освітній процес закладів вищої освіти. Для розв'язання поставлених завдань досліджуваної категорії нами було уточнено методику військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності, зміст та програмно-методичне забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення психолого-педагогічної літератури свідчить, що останніми роками здійснено низку досліджень, які розкривають аспекти військово-патріотичного виховання у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності, а саме: основи патріотичного виховання (І. Бех, Н. Харченко, К. Чорна), формування готовності студентської молоді до захисту Вітчизни у процесі спортивно-масової діяльності (В. Пилипенко, М. Тимчик, У. Настояща, А. Педорич), військово-патріотичне виховання старшокласників у процесі фізкультурно-масової роботи (О. Остапенко, В. Масол, М. Тимчик), оборонно-масова і військово-патріотична робота серед молоді (Г. Кузьменко, В. Смоліков, Е. Ілюшина), методика військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності (Н. Касіч), впровадження спортивно-ігрової діяльності у військово-патріотичному вихованні (М. Зубалій), патріотичне виховання у процесі військово-спортивних ігор (Г. Коломоєць) та інші.

Мета дослідження – розкрити зміст та методику військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уточнено методику військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у фізкультурно-оздоровчій діяльності, що передбачає поєднання дієвих змісту, форм, педагогічних умов з урахуванням розроблених критеріїв та показників досліджуваного феномену.

Процес військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у фізкультурно-оздоровчій діяльності побудований на основі методологічних та психолого-педагогічних *концепцій*: особистісно-орієнтованого виховання, особистісно-розвивального навчання та інших; *принципів*: доступності, наочності, системності, суб'єкт-суб'єктної взаємодії та інших.

Реалізація військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у фізкультурно-оздоровчій діяльності передбачала чотири етапи:

перший етап – поглиблення знань про військово-патріотичне виховання, фізичну і духовно-моральну готовності до захисту Батьківщини;

другий етап – розвиток емоційно-мотиваційної сфери (формування у здобувачів вищої освіти бажання та інтересу до військово-патріотичного виховання у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності та інше);

третій етап – формування у здобувачів вищої освіти готовності приймати значущі, відповідальні рішення, уміння рішуче діяти, володіти собою та своїм тілом;

четвертий етап – виявлення у здобувачів вищої освіти рівнів військово-патріотичної вихованості під час фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Отже, у процесі військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти ми дотримувалися розроблених критеріїв та показників.

Вирішення завдань військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності щодо когнітивного критерію реалізувалося через такі показники: знання про військово-патріотичне виховання, фізкультурно-оздоровчу діяльність, готовність захисту Вітчизни, розуміння важливості активної особистості у протидії пасивній у процесі досягнення мети. Також здобувачі вищої освіти отримували необхідні знання про диференційований та індивідуальний підхід у процесі спортивно-ігрової та військово-прикладної підготовки.

Вирішення завдань військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності щодо емоційно-мотиваційного критерію реалізувалося через такі показники: інтерес та бажання здобувачів вищої освіти до військово-патріотичного виховання у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності, зацікавленість успіхами Збройних Сил України, різновидами військово-спортивних ігор, традиціями закладів вищої освіти. Під час фізкультурно-оздоровчих занять та військово-прикладної підготовки здобувачі вищої освіти отримували радісне переживання від процесу досягнення мети, прийняття відповідальних рішень в екстремальних ситуаціях, виконання складних технічних елементів та інше. Здобувачі вищої освіти формували стійке бажання брати участь у різних видах спортивно-ігрової діяльності.

Вирішення завдань військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-

оздоровчої діяльності щодо критерію довольного імпульсу здійснювалася під час занять військово-прикладними видами спорту та традиційними спортивно-масовими заходами закладів вищої освіти, які вимагали від студентів усвідомлення здатності приймати рішучі рішення; відповідально ставитися до доручень проявляючи витримку; уміння активно діяти й володіти собою та своїм тілом під час виконання фізичних вправ; сміливо брати на себе обов'язання і не відступати від їхнього виконання та інші. Також здобувачі вищої освіти проявляли готовність до цілеспрямованої роботи, вольові якості у процесі військово-патріотичного виховання. Здобувачі вищої освіти проявляли вольове прагнення брати участь у різних видах фізкультурно-оздоровчої діяльності; спостерігалася бажання діяти, не зважаючи на переживання й боязнь помилитися під час виконання дорученого завдання.

Вирішення завдань військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності щодо діяльнісно-практичного критерію передбачало проявлення уже сформованої готовності втілювати військово-патріотичну вихованість у практичній фізкультурно-оздоровчій діяльності; сферу виконання студентами самостійної цілеспрямованої роботи. У процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності здобувачі вищої освіти були ініціативними, не боялися виконувати складні технічні та військово-тактичні елементи, подолали боязнь й доводили розпочату справу до кінцевої мети, проявляючи відповідальність. Здобувачі вищої освіти брали активну участь у змаганнях з п'ятиборств, військово-спортивних ігор різних рівнів та показових виступах, традиційних фізкультурно-оздоровчих заходах, проявляючи високу самоорганізацію.

Також методика військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності передбачало реалізацію ефективних педагогічних умов, а саме:

1. Впровадження дієвих змісту, форм і методів з метою виховання в здобувачів вищої освіти мотивації до військово-прикладної підготовки та готовності до строкової військової служби в Збройних Силах України.
2. Залучення здобувачів вищої освіти до організації та проведення змагань з різних видів фізкультурно-оздоровчої та військово-прикладної підготовки на основі створення ситуацій успіху.
3. Забезпечення комплексної роботи з викладачами та тренерами щодо військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Визначено наступний зміст військово-патріотичної діяльності: військово-спортивні ігри та командні змагання, п'ятиборство, кульова стрільба, заняття спортивно-ігровою діяльністю, фізична та військово-тактична підготовка. *Військово-прикладними видами спорту* (подолання перешкод, багатоборство, стрільба по мішенях, орієнтування на місцевості, плавання в обмундируванні та ін.). *Традиційні фізкультурно-оздоровчі заходи* (легка атлетика, спортивні ігри та інші).

Відтак, підбір змісту військово-патріотичної спрямованості пояснюється інтересами здобувачів вищої освіти, потребою залучення їх до діяльності, яка сприяє прояву необхідних морально-вольових, технічних та військово-тактичних якостей, стимулює студентів до прояву патріотизму, самостійності, самовиховання, здатності впливати на самого себе з метою подолання власних страхів й повірити в себе. Тому, за такого підходу, освітній процес для студентів набуває особистісного змісту, який поєднує ціннісне ставлення до себе, до партнерів по військово-спортивній команді.

Слід зазначити використання індивідуального підходу в освітній роботі із студентами, який був спрямований на те, щоб здобувачі вищої освіти усвідомили значення та зміст фізкультурно-оздоровчої та військово-патріотичної діяльності, під час якої можна проявити кращі фізичні, морально-вольові й особистісні якості; реалізувати власні інтереси та захоплення, повірили у свої сили.

Найбільш результативними *методами* військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у фізкультурно-оздоровчій діяльності були: рефлексивно-експліцитний метод; змагання; метод створення ситуації успіху, заохочення, доручення, метод проблемних ситуацій, переконання та інші.

Також здійснювалися групові форми роботи із студентами, що дало можливість розподілити здобувачів вищої освіти за спільними інтересами, уподобаннями щодо занять п'ятиборством, кульовою стрільбою, подоланням перешкод, багатоборством, орієнтуванням на місцевості, плаванням в обмундируванні та ін. Групові форми роботи також сприяли формуванню в студентів уміння висловлювати свою позицію, приймати командні рішення щодо спільної військово-патріотичної роботи, колективно організовувати змагальну діяльність з обраних видів фізкультурно-оздоровчої діяльності, впливали на розвиток критичного мислення, ініціативності, швидкості прийняття рішення, розширенню кращій усвідомленості сутності й змісту військово-патріотичного виховання.

Також ефективним у військово-патріотичному вихованні здобувачів вищої освіти було проведення круглих столів, загальнокомандних зборів на тематику «Що таке військово-патріотичне виховання», «Що таке патріотизм» «Бути патріотом – любити Батьківщину», «Значення військово-спортивних ігор, військово-тактичної підготовки, фізкультурно-оздоровчої діяльності та їх значення» тощо.

Змістове забезпечення військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності також було спрямоване на дотримання завдань оновлених план-конспектів занять, науково-методичних розробок, у яких було передбачено: приділяти більше уваги складності виконання військово-тактичних дій, фізичних вправ, труднощам, які виникали у студентів під час фізичних навантажень. Адже не усі викладачі та тренери, до експериментальної роботи, приділяли увагу даному компоненту, що відповідно не давало високого виховного ефекту. Тому педагоги у процесі військово-прикладної підготовки давали здобувачам вищої освіти такі завдання, які були новими, цікавими за змістом, фізично важкі, але посилені, що сприяло активній участі всіх учасників освітнього процесу. Тому програмно-змістове забезпечення військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти передбачало планування занять з спортивних ігор, плавання, подолання перешкод, багатоборств, стрільби по мішенях, орієнтування на місцевості таким чином, щоб студенти докладали значних зусиль під час виконання завдань та доручень викладачів, що покращувало фізичну та військово-прикладну підготовленість.

Висновки. Отже можна стверджувати, що експериментальна методика щодо військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності є ефективною за умов використання вищенаведеної сукупності критеріїв, показників, педагогічних умов, оновленого змісту, форм і методів. За такого підходу студенти мали змогу реалізувати власні інтереси; досягти значних результатів у саморозвитку; повірити у власні сили й можливості; проявити патріотизм, готовність до захисту України, природну активність у процесі військово-прикладних занять.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості : підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
2. Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі : посіб. / уклад. М. Д. Зубалій, В. В. Івашковський, О. І. Остапенко, М. В. Тимчик, Б. Б. Шаповалов, З. М., Діхтяренко, І. П. Білоцерківець, – Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2016. 225 с.
3. Івашковський В. В. Концепція військово-патріотичного виховання молоді України. Теорія і методика хортингу: зб. наук праць. Київ, Паливода А.В. 2015. Вип. 3. С. 22-37.
4. Коломоєць Г.А. Патріотичне виховання старших підлітків у процесі військово-спортивних ігор: дис... канд.пед.наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2021. 236 с.
5. Остапенко О., Тимчик М. Військово-патріотичне виховання старшокласників в умовах ідейно-світоглядної конфронтації. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: збірник наукових праць. Київ, 2021. Вип.25. Кн 2. С. 62-73.

References:

1. Bex I.D. Vuxovannya osobystosti : pidruchnyk. Kyiv: Lybid, 2008. 848 s.
2. Vijskovo-patriotychnе vuxovannya uchniv u pozaklasnij roboti : posib. / uklad. M. D. Zubalij, V. V. Ivashkovskij, O. I. Ostapenko, M. V. Tymchuk, B. B. Shapovalov, Z.M., Dixtyarenko, I.P. Bilocerkevycz, – Kyiv: PALYVODA A. V., 2016. 225 s.
3. Ivashkovskij V.V. Konceptiya vijskovo-patriotychnogo vuxovannya molodi Ukrayiny. Teoriya i metodyka xortynngu: zb. nauk pracz. Kyiv, Palyvoda A.V. 2015. Vyp. 3. S. 22-37.
4. Kolomoyecz G.A. Patriotychnе vuxovannya starshyx pidlitkiv u procesi vijskovo-sportyvnyx igor: dys... kand.ped.nauk: 13.00.07 / Instytut problem vuxovannya NAPN Ukrayiny. Kyiv, 2021. 236 s.
5. Ostapenko O., Tymchuk M. Vijskovo-patriotychnе vuxovannya starshoklasnykiv v umovax idejno-svitoglyadnoyi konfrontaciyi. Teoretyko-metodychni problemy vuxovannya ditej ta uchnivskoyi molodi: zbimyk naukovyx pracz. Kyiv, 2021. Vyp.25. Kn 2. S. 62-73.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.11(157).19

Коломоєць Г. А.
кандидат педагогічних наук, старший дослідник, начальник відділу науково-методичного забезпечення підвищення якості освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Заслужений працівник освіти України,
Дикий О. Ю.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
директор навчально-наукового інституту неперервної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

ВПЛИВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

В статті проаналізовано вплив рухової активності на рівня фізичної підготовленості у здобувачів освіти. Виявлено взаємозв'язок рухової активності та рівнем розвитку фізичної підготовленості. Розкрито значимість фізичних навантажень та їх впливом на рівень фізичної підготовленості.

Здійснено аналіз ефективності впливу фізичних навантажень на здоров'я здобувачів освіти. Адже сьогодні спостерігається значна тенденція до погіршення стану здоров'я серед учнівської та студентської молоді. Виявлено, що однією з причин є малорухливий спосіб життя та низький рівень рухової активності.

Досліджено рівень рухової активності та фізичної підготовленості здобувачів освіти.

Доведено, що правильно організована рухова активність може виправити дану ситуацію. На нашу думку, саме на заняттях з фізичного виховання у закладах освіти необхідно активно сприяти формуванню рухової активності та підвищенню рівня фізично підготовленості.

Ключові слова: рухова активність, фізичне виховання, здобувачі освіти, фізична підготовленість.

Kolomoiets H., Dykiy O. The influence of movement activity on increase of the level of physical fitness of students. *The article analyzes the impact of motor activity on the level of physical fitness of students. The relationship between motor activity and the level of development of physical fitness was revealed. The significance of physical exertion and its influence on the level of physical fitness is revealed.*

An analysis of the effectiveness of the impact of physical exertion on the health of students of education was carried out. After all, today there is a significant trend towards the deterioration of the state of health among pupils and students. It was found that one of the reasons is a sedentary lifestyle and a low level of physical activity.

The level of motor activity and physical fitness of students was studied.

It has been proven that properly organized motor activity can correct this situation. In our opinion, it is in physical